

СТАНОВИЩЕ

на дисертационен труд на тема:

„ МЕДИЦИНСКАТА СЕСТРА В ПОДКРЕПА НА РОДИТЕЛИ НА ДЕЦА С ПСИХИЧНИ ОТКЛОНЕНИЯ ОТ 10 ДО 14 ГОДИНИ“

на докторант: **Радостина Иванова Жечева,**

асистент във Филиал Шумен, катедра „Здравни грижи“, Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве, специалност „Управление на здравните грижи“

Изготвил становището: **проф. д-р Соня Колева Тончева, д.оз.н.**

Директор на Филиал Шумен, МУ – Варна

Вътрешен член на Научното жури, съгласно Заповед № Р 109-231/ 24.07.2019г. на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯТ ТРУД

Дисертационният труд, представен от ас. **Радостина Жечева** е разработен в свободна форма на докторантура към Факултет „Обществено здравеопазване“ към МУ – Варна, катедра „Здравни грижи“. Научен ръководител: проф. д-р Соня Колева Тончева, д.оз.н.

Дисертацията е структурирана в пет глави и съдържа 188 страници, включва 48 фигури, 29 таблици и 5 приложения. Библиографският списък включва 165 литературни източника, от които 132 са на кирилица, 14 на латиница и 19 интернет източника.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедрен съвет на Катедра „Здравни грижи“ при ФОЗ на Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“ - гр. Варна на 03.07.2019г.

2. ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

- **Оценка на актуалността на темата**

Повишаване квалификацията на медицинската сестра у нас е актуален проблем особено в контекста на Европейските изисквания за подготовка по „регулираните професии“. Психиатричното сестринство е един от специалните раздели на сестринската професия. Психиатричната медицинската сестра трябва да се справя с човешка реакция на стрес и криза, наличието и взаимодействието на много фактори, които влияят на способността на човек да се адаптира към стресови въздействия. Ас. Жечева предлага използването на иновативни форми за сестрински грижи в психиатрията, свързани главно с организацията и установяване на режима на профила, психологическите нюанси на подход за пациенти, страдащи от психично заболяване, и характеристиките на грижите за пациентите. Обсъдени са: „Водене на случай“, „Обучение/трениране в социални умения“, „Индивидуален план за грижи за детето с психични отклонения.“ и „Клинична супервизия“, които според авторската концепция за специфично професионално поведение ще подобрят грижите и ще подпомогнат родителите при отглеждане на деца с психични отклонения.. Актуалността на темата се

подчертава и от предложеният **Алгоритъм за поведение на медицинската сестра при работа с родители на деца с психични отклонения**, който се опира на препоръчани от СЗО принципи: *Достъпност, Изчерпателност, Непрекъснатост на лечението, Ефективност, Зачитане на човешките права*. Изясняват се и **принципи на професионално поведение както и дейности, които може да изпълнява медицинската сестра**. Актуално е и виждането на ас. Жечева за внедряване на работно понятие „*грижа, фокусирана върху личността на детето*“, по примера на все повече здравни организации и контролни органи, която се възприема като важен елемент за качество на услугите, предоставяни в Центрове за здравна помощ. Вместо да възприема индивида като сбор от симптоми и поведение, които да се контролират, грижата е фокусирана върху личността и възприема детето като едно цяло. Вземат се под внимание индивидуалните уникални качества, способности, интереси, предпочитания и потребности детето.

В този смисъл разработеният от ас. Жечева дисертационен труд е много актуален с безспорно научното доказване, че добре обучената в областта на психиатрията медицинска сестра, самостоятелно и в екип с други специалисти, може да има неоспорим принос в подкрепата на родители на деца с психични отклонения от 10 – 14 години.

Предложеният дисертационен труд обсъжда важни проблеми на професионализацията на медицинската сестра, автономната практика, иновациите и големият потенциал който медицинските сестри притежават и могат да имат в подобряване качеството на живот на психично страдащите деца и подкрепа на родителите.

- **Постановка на научното проучване**

Придържайки се към класическата структура на дисертационен труд ас. Жечева във II глава представя методиката на научното проучване, която е подробно и коректно разработена. Успешно са изведени целта и основната изследователска теза. Прецизно са формулирани 8 задачи и 2 работни хипотези.

Дисертационното изследване следва логическите виждания на авторката и е разположено в 3 етапа, които обхващат периода март 2018 – юли 2019 година. В прегледен табличен вид са представени приложените собствени инструменти, определено е мястото и времето за всеки от планираните етапи на изследователската работа.

Авторката е приложила разнообразни методи, които гарантират достоверност на получените резултати – анкетен метод, документален метод, стандартизирано интервю и е проведен малък експеримент (решаване на казус) . Анкетирани са 350 души , разпределени както следва: Медицински сестри, работещи в психиатрични болници и клиники за деца (общо n=100); Медицински сестри, работещи в училищен здравен кабинет (общо n=100); Родители на деца с психични отклонения от 10 до 14 години (общо n=100); Експерти, хабилитирани и нехабилитирани преподаватели (с базово медицинско образование „ Медицинска сестра“, преподаващи Сестрински грижи в психиатрията), лекари, главни медицински сестри, старши медицински сестри в детски психиатрични клиники - (общо n=50).

За всички групи са определени критерии за допускане в проучването и е спазен доброволен принцип на участие. Авторката е представила и понятиен апарат, чрез който

се избягва двусмислие в изложението – възприети са в съдържателен аспект работни понятия за целта на дисертационния труд.

За обработка на първичната социологическа информация са използвани подходящи статистически методи, които гарантират достоверност.

- **Резултати**

По своята същност дисертационният труд представя резултати от задълбочена изследователска работа на авторката. Резултатите са логически оформени и структурирани и са представени практико-приложните аспекти на изследването в глава III и IV, а в V глава са оформени изводите на дисертационния труд. Този подход доказва уменията на ас. Жечева на базата на успешно доказаните в теоретичен аспект резултати да предложи практически подходи за приложението им. Прави много добро впечатление оформянето на изводи след всяка глава от дисертационния труд – показател за уменията на докторанта да прави логически заключения при обсъждане на получените резултати и в последната глава V да изведе основните и най – важни изводи.

За разработването на литературния обзор докторантката се опира на достатъчно източници, които умело анализира и показва задълбочено познаване на други автори по избора от нея проблем. Структурата на литературния обзор и стилово оформление показват уменията на ас. Р. Жечева да борави с литературни източници и да изразява собствено мнение по темата на дисертацията. *Препоръчвам* авторката да обработи допълнителни източници и да издаде малък практикум за психиатрични медицински сестри. Считаю, че такова издание би било полезно както за практикуващите медицински сестри в училищен здравен кабинет (УЗК), така и работещи в психиатрични клиники (ПК), а също и за студентите от специалност „Медицинска сестра“.

Същинското анкетно проучване и стандартизираното интервю , проведено с експертите предоставят важна информация, която може да бъде основа за промени и повишаване на приноса на медицинската сестра в подкрепа на родителите на деца с психични отклонения от 10 – 14 години. Ас. Жечева анализирайки данните от собственото изследване, проучената литература и законовата рамка по проблема, прави важни предложения за промяна в психиатричната сестринска практика:

1. **Предлага Алгоритъм за работа на медицинската сестра, който е** иновативен подход за разрешаване на част от проблемите на родителите, които отглеждат деца с психични отклонения от 10 до 14 години.

2. Проучва мнение на медицинските сестри и доказва необходимост от създаване на **Сестрински отдел към РЦППО**, и че той ще допринесе за осъществяване на качествени медицински психиатрични грижи (84%), както и признаване на автономната дейност на медицинската сестра при подкрепа на родители на деца с психични отклонения от 10 до 14 години, и включване на родителите да участват активно в лечението на децата си като част от екипа, който ще оказва дългосрочна грижа.

Важно за убедително представяне на резултатите е изказаното мнение от родителите, което потвърждава хипотезата, че медико-социални грижи и услуги в РЦППО биха били търсени от родителите на деца със психични отклонения, ако в тях работят и медицински сестри (88%).

Авторката доказва необходимост от обучение на родителите, чрез изказано мнение от двете групи медицински сестри – **по – голямата част** от медицинските сестри

в психиатричните клиники смятат, че родителите биха приели обучение, което може да предостави медицинска сестра (80%), а малко повече от половината са медицинските сестри от училищен здравен кабинет, които са отговорили на същия въпрос (53%). Мнението относно обучение на родителите потвърждават и резултатите от изказано мнение на две трети от анкетиранияте родители, които отглеждат деца с психични отклонения от 10 – 14 години, посещаващи Центъра и посочват необходимост от провеждане на обучение.

Важен резултат от проучването е очертаният дефицит от знания на двете анкетирани групи медицински специалисти, от психиатричните клиники и от училищен здравен кабинет, които сами оценяват необходимост от следдипломно обучение и са посочили специалност “Психиатрична сестра“, която би увеличила възможностите им за активно включване в диагностиката и грижите на децата с психични отклонения (72%). Особено важно е мнението на експертите, което убедително потвърждава, че предлаганите медико-социални грижи и услуги на СО към РЦПППО биха били търсени от родителите на деца със психични заболявания, ако в тях работят медицински сестри (84%).

Високо оценявам коректно проведените от авторката малък експеримент - на анкетиранияте МС от УЗК е предложено решаване на **Казус**, чрез който да покажат готовност да посъветват родителите относно образователните и медицинските грижи, лечение, рехабилитация и интеграция на дете с психично отклонение от 10 – 14 години. Доброволно са заявили желание и са дали отговор 12 медицински сестри. Авторката е направила изводи в резултат на проведените експеримент: Анализът на свободно изразеното мнение от медицинските сестри от УЗК показва липса на единен подход при откриване на дете с психично отклонение. Медицинските сестри са изхождали от натрупания си професионален опит за да подхождат към съответния случай. Отговорите варират от „ще предложи медицински специалисти“ до „ще информирам директора на училището“. В поведението на училищните медицински сестри към такива деца липсва индивидуален подход и динамично наблюдение, каквито са съвременните схващания за психиатричната специализирана помощ. Без да се генерализират изводите те са провокация, която прибавена от проучения опит на редица страни и собственото проучване, авторката развива в предложенията от нея **Сестрински отдел в структурата на РЦПППО**.

В V глава ас. Жечева прави изводи и предложения към различни адресати, имащи отношение към обсъжданите и доказани в дисертационния труд проблеми. Направени са 9 извода, които доказват изпълнение на формулираните цел и задачи. Изводите са ясни и произтичат от направеното проучване.

Дисертационният труд представлява първо по рода си мащабно целенасочено и задълбочено, комплексно проучване относно ролята на медицинската сестра в подкрепа на родители на деца с психични отклонения от 10 – 14 години.

Високо оценявам направените препоръки: **към Министерството на образованието и науката, отнасяща се до** разширяване на структурата на РЦПППО като се развие Сестрински отдел, който може да се опре на предложенията от авторката модел; препоръките към Медицинските университети, където се обучават медицински сестри, визиращи прилагане на иновативни подходи в практическото обучение по

психиатрични сестрински грижи и препоръките към **болничния и извънболничния мениджмънт.**

3. ОЦЕНКА НА ПРИНОСИТЕ

Резултатите от научното проучване и формулираните изводи очертават *приноси с теоретично – приложен и практико - приложен характер.*

Справката за приносите представена в дисертационния труд отразява сравнително обективно реалните достижения на автора. От представените от авторката приноси, които не са съвсем ясно определени с теоретично и практическо значение, възприемам следните:

➤ **Приноси с теоретико - приложен характер**

- 1) За пръв път у нас детайлно се разглежда проблемът с изясняване ролята на медицинската сестра в подкрепа на родители на деца с психични отклонения от 10 до 14 години
- 2) Изследвана и доказана е потребност от предоставяне на медико – социални грижи на родители с деца с психични отклонения от 10 – 14 години.
- 3) Анализирани са трудности в общуването на медицинската сестра с родители на деца с психични отклонения, които могат да се разглеждат като бариери в комуникационния процес.
- 4) Оптимизирана е структурата на РЦПППО като се предлага **теоретична обосновка на Сестрински отдел**, в който да работят медицински сестри с необходимата квалификация, за да се осъществява подкрепа на родители на деца с психични отклонения.
- 5) Доказани са дейности на медицинските сестри, които могат да се изпълняват при оказване на подкрепа на родители с деца с психични отклонения от 10 – 14 години. На тази база е разработен **Алгоритъм.**

➤ **Приноси с практико - приложен характер**

- 1) Проученото мнение на експерти, медицински сестри от училищен здравен кабинет, медицински сестри от психиатрични клиники и родители на деца с психични отклонения от 10 – 12 години фокусират вниманието към медицинските сестри и значимостта за предлагане на интегрирани грижи.
- 2) Предложеният Сестрински отдел ще създаде възможност за активно търсене на медицинските сестри и е с потенциал за прилагане в реална работна среда и включване на спецификата за работа с деца с психични отклонения и техните родители.
- 3) **Алгоритъмът за поведение на медицинската сестра при работа с родители на деца с психични отклонения** може да бъде включен в Медицинския стандарт по „Психиатрия“, т.к. стандарт за психиатрично сестринство в България няма.
- 4) Важно практическо значение има разработената примерна длъжностна характеристика на медицинска сестра, която ще работи в Сестрински отдел на РЦПППО.

4. АВТОРЕФЕРАТЪТ изчерпателно възпроизвежда най – съществените моменти от дисертационния труд и е представен в обем от 75 страници.

Изследователският портфейл на авторката включва 4 публикации, свързани с дисертационния труд. В три от публикациите докторантката е водещ автор 1 е разработена самостоятелно, които са реализирани през периода 2016 и 2019 година. С

представена публикационна активност асистент Радостина Жечева е изпълнила изискванията и критериите за ОНС „доктор”. Препоръчвам авторката да публикува резултати от дисертационния труд в специализирани научни списания у нас и в чужбина, за да станат достояние на по – широк кръг преподаватели в областта на здравните грижи.

Асистент Р. Жечева, покрива напълно приетите от МУ- Варна изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”, чрез разработения дисертационен труд, който е достатъчен по обем и може да се разглежда като актуална научна работа с важни теоретични и практически приноси. Отправените препоръки и критични бележки не намаляват достойнствата на представената дисертация.

5. ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ

Познавам Радостина Жечева повече от 20 години - като моя студентка в Медицински колеж Шумен по специалност „Медицинска сестра“ и по - късно в магистърската програма по Управление на здравните грижи в МУ- Варна. Открита по характер, любознателна и внимателна в отношенията си с колеги тя показва умение и старание за непрекъснато развитие. Изказвам личното си удовлетворение, че моите ученици се утвърждават като много добри професионалисти, в случая Радостина като модерно мислещ преподавател, с ясно изразено желание да прилага иновации в работата си и да получи същото удовлетворение както моето – да има последователи, много добри професионалисти, които ще напишат новата история на сестринските грижи. Ас. Жечева се развива като коректен изследовател, който успява да насочи дейността си към разрешаване на съществуващи проблеми и ресурси на сестринското съсловие, които могат да имат принос към оказване на качествени здравни грижи.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Предвид изложените факти и съобразявайки се с критериите на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника към него и Правилника за развитие на академичния състав в МУ „Проф. д-р П. Стоянов“ - Варна, давам положителния си вот и убедено предлагам на уважаемото Научно жури докторантката Радостина Жечева да придобие ОНС „Доктор” в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве, по специалност „Управление на здравните грижи“ за нуждите на катедра Здравни грижи, Филиал Шумен на МУ Варна.

27.08.2019г.

**Изготвил становището,
Проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н.**